

ZPRAVODAJ

reformy péče o duševní zdraví

duben 2018

Číslo 1

Podpora nových služeb v péči o duševně nemocné

Název projektu: Podpora nových služeb v péči o duševně nemocné
(Podpora nových služeb)

Realizátor: Ministerstvo zdravotnictví ČR

Termín realizace: duben 2018 – květen 2021

Tento projekt je dalším ze šesti systémových projektů MZČR na podporu Reformy psychiatrické péče. Jeho cílem je **pilotní ověření služeb multidisciplinárních týmů pro oblast pedopsychiatrie, gerontopsychiatrie, adiktologie, ochranné léčby v mimonemocničním prostředí a ambulancí s rozšířenou péčí.**

V první fázi projektu budou vypracovány standardy pro pilotní provoz nových služeb v uvedených agendách. Experti, zodpovědní za tvorbu standardů během září a října navštíví vybrané evropské země, kde se formou krátkých stáží seznámí s příklady inovativních přístupů k potřebám osob s duševním onemocněním.

Během první fáze projektu bude dále zpracována Analýza zahraničních metodických materiálů pro práci forenzních multidisciplinárních týmů a Analýza tuzemských dobrých praxí v oblasti multidisciplinární práce s adiktologickými pacienty.

Na jaře příštího roku budou na základě nastavených indikátorů formou výběrového řízení vybrána pilotní pracoviště pro jednotlivé tematické oblasti. Svůj provoz zahájí 5 ambulancí s rozšířenou péčí. Vedle psychiatra bude tým tvořen rovněž psychiatrickou sestrou, psychologem a sociálním pracovníkem. Vznikne metodika pro spolupráci rozšířených ambulancí a sítě praktických lékařů. V síti služeb začnou dále působit 3 multidisciplinární týmy pro děti s duševním onemocněním, 3 týmy pro seniory s duševním onemocněním, 3 týmy pro osoby závislé na návykových látkách a 2 forenzní týmy.

Týmy budou pracovat po dobu 18 měsíců. Průběžně bude monitorován dopad multidisciplinární péče na kvalitu života pacientů. Po ukončení provozu proběhne evaluace pilotu, případná dílčí úprava standardů a návrh udržitelného zakotvení nových služeb do zdravotně-sociální sítě.

Klíčové principy práce multidisciplinárních týmů:

- Zajištění péče pro definovanou cílovou skupinu na určitém spádovém území v přirozeném prostředí pacienta i ve vlastních prostorách pracoviště multidisciplinárního týmu.
- Zapojení duševně nemocných a jejich rodinných příslušníků do léčebného procesu.
- Přemostění mezi primární péčí (včetně ambulantní psychiatrické péče) a lůžkovou péčí (akutní i specializovanou), přispění tak ke snižování počtu hospitalizací a ke zkracování jejich délky.
- Spolupráce v rámci svěřeného území s dalšími potřebnými subjekty v zajištění komplexní a včasné péče, maximální společenské integrace a klinického i sociálního zotavení pacientů.

Psychiatrické sestry a reforma psychiatrické péče

Pro zajištění péče o stále se rozrůstající skupinu lidí s duševním onemocněním je jedním z klíčových faktorů počet a kvalifikace odborníků ať už v lékařských nebo nelékařských povoláních. V souvislosti s plánovaným rozvojem CDZ, ale i jiných služeb pro duševně nemocné, je stále častěji skloňován **problém nedostatku personálu, jak lékařského tak nelékařského**. Jaká je aktuální situace v oblasti psychiatrických sester? Pojďme si shrnout dostupná data.

Počet sester v ČR

V České republice pracuje cca. 82 796 sester (přepočteno na úvazky) (ÚZIS 2016). V posledních letech se české zdravotnictví potýká s nedostatečným počtem sester, což se promítá také do oblasti péče o duševní zdraví. V sektoru psychiatrických služeb působí v lůžkových zařízeních 5 404 všeobecných sester a v ambulantních službách cca. 453 všeobecných sester (přepočteno na úvazky) (ÚZIS 2015).

Z hlediska plánovaných změn ve struktuře psychiatrických služeb je potřeba mapovat zejména dostupnost tzv. psychiatrických sester. **Psychiatrická sestra** se liší od všeobecné sestry tím, že po ukončení kvalifikačního studia v oboru všeobecná sestra, **absolvovala specializační studium se zaměřením na psychiatrii (délka studia je 540 hod.)**, čímž získává specializované kompetence. **Pouze psychiatrické sestry mohou být nositelkami výkonů obsažených v Sazebníku výkonů pod odborností 914 a samostatně působit v rámci vznikajících CDZ, ambulancí s rozšířenou péčí apod.** Přítomnost psychiatrických sester je však neméně důležitá také v lůžkových zařízeních. Dle dostupných dat ukončilo v letech 1972 – 2015 specializační studium zaměřené na psychiatrii 2 355 sester (z toho 272 absolvovalo specializační studium zaměřené na pedopsychiatrii, které však v současné době neprobíhá). V zemích s vyspělejšími systémy péče o duševní zdraví je psychiatrická specializace podmínkou pro práci v psychiatrických službách. V ČR odhadujeme, že je v praxi zhruba 40% psychiatrických sester z celkového počtu sester pracujících v oblasti péče o duševní zdraví.

Specializační vzdělávání psychiatrických sester

Nabídka programů specializačního vzdělávání je široká (aktuálně nabízí teoretickou část **specializačního studia Ošetřovatelství v psychiatrii – NCO NZO Brno, VFN Praha, Slezská univerzita v Opavě, SZŠ a VZŠ Havlíčkův Brod, Vysoká škola polytechnická Jihlava**. nabídka praktické části je ještě širší). Poptávka po studiu ze strany všeobecných sester však není velká. Aktuálně čeká na zařazení do studia 46 všeobecných sester. **Pobídky ke studiu ze strany MZČR ve formě rezidenčních míst (v roce 2017 jich bylo vypsáno 20), kdy jsou zaměstnavatelům kryty náklady na studium nejsou příliš využívány.**

Nezájem o studium ze strany sester a neochota zaměstnavatelů finančně podporovat studium jsou hlavní faktory ovlivňující aktuální nedostatek psychiatrických sester v systému péče. Dalším důležitým aspektem ve vztahu ke vzdělávání, kterým je třeba se zabývat, je obsah specializačního studia. Ten zdaleka nereflektuje plánované změny v systému služeb a absolventi studia tak nejsou na jeho konci vybaveni potřebnými znalostmi a dovednostmi. Proto bude nezbytné v souvislosti s procesem reformy revidovat stávající vzdělávací program specializačního studia a zařadit do něj např. modul zaměřený na komunitní péči, znovu zvážit vytvoření samostatného studia pro sestry v dětské a dorostové psychiatrii a nastavit vhodný a systémový způsob psychoterapeutické přípravy sester. To vše jsou výzvy, které sebou reforma psychiatrie také přináší

Ochota psychiatrických sester pracovat v komunitních službách

Aktuálním problémem, který v rámci probíhající reformy psychiatrie nabývá na závažnosti, je nedostatek psychiatrických sester ochotných pracovat v plánovaných Centrech duševního zdraví. Je skutečností, že **nedostatečné personální zdroje jsou vážným rizikem pro tvorbu nových služeb, zejména v některých regionech, a musíme hledat řešení, jak je překonat**. Absence kvalifikovaného personálu v nově vznikajících službách s sebou nese mnohá rizika. Hledání důvodů je složité, na některé poukázal dosud nepublikovaný výzkum prováděný oddělením sociální psychiatrie NÚDZ ve spolupráci s Psychiatrickou sekcí ČAS. Výzkum probíhal mezi sestrami pracujícími na psychiatrii (vzorek 304 sester).

Ukázal, že **zájem o práci** v připravovaných **Centrech duševního zdraví projevil 60,2 % sester pracujících na psychiatrii**. Z výsledků vychází, že pravděpodobnost zájmu o takové zaměstnání se zvyšuje s pocitem připravenosti na práci v komunitní psychiatrické péči (59,5 % sester se cítí být připraveno na práci v komunitní péči, přičemž možnost „Rozhodně ano“ zvolilo pouze 11,8 % sester) a absolvováním vyššího stupně studia než středoškolského. Naopak se tato pravděpodobnost snižuje s přibývajícím délkou praxe na psychiatrii a se zvyšujícím se skórem škály MICA, tedy s negativitou postojů vůči lidem s duševním onemocněním.

K hlavním důvodům zájmu o práci v komunitních službách patřila **zajímavá práce, komplexita přístupu, větší individuální přístup, více samostatnosti, možnost osobního rozvoje** aj. K nejčastějším důvodům nezájmu o práci v komunitních službách patřila spokojenost ve stávajícím zaměstnání a se současnými pracovními podmínkami, obavy z práce v komunitních službách, vyšší věk a také nedostatečná informovanost o novém uspořádání služeb. (zdroj: Postoje sester pracujících v psychiatrii ke komunitní péči, nepublikovaný manuskript)

V posledních letech se pod vlivem nedostatku personálu kontinuálně zlepšují pracovní a platové podmínky sester v lůžkových zařízeních. Dochází k opakovanému nárůstu tarifů, byl zvýšen směnný příplatek a je přirozené, že sestry očekávají obdobné podmínky také při přechodu do komunitních služeb. Nejedná se však pouze o plat, ale také o pocit jistoty stabilního zaměstnání a možnost osobního rozvoje. **Chceme-li motivovat sestry k zajímavé práci v komunitních službách, musíme být schopni jim nabídnout kvalitní pracovní podmínky srovnatelné s těmi, které mají v nemocnicích, ale také výhled určité stability a jistoty do dalších let.**

Mgr. Tomáš Petr, Ph.D. – předseda psychiatrické sekce ČAS

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

vydavatel: Česká psychiatrická společnost, z.s.
e-mail: reforma@psychiatrie.cz